

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Здобуття українським народом незалежності, розбудова нової держави, курс на демократизацію та гуманізацію освіти, зростання соціальної ролі особистості висунули нові вимоги до історичної освіти, одним із провідних принципів якої стала національна спрямованість, поєднання з традиціями та культурою українського народу. У зв'язку з цим особлива увага звертається на регіональну та місцеву історію, вивчення якої дає можливість виховувати патріотичні та державницькі почуття, сприяє конкретизації подій, привчає дітей до самостійної роботи, дозволяє реалізовувати міжпредметні зв'язки, посилює інтерес до історичної інформації. Вперше в шкільних програмах з історії для різних типів навчальних закладів (шкіл з поглибленим вивченням гуманітарних предметів, гімназій, спеціальних закладів для обдарованих дітей, тощо) було приділено увагу історії рідного краю.

Для успішного здійснення краєзнавчої роботи на уроках історії напередодні навчального року необхідно вивчити зміст програми з історії України та визначити місце краєзнавчого матеріалу у вивченні тієї чи іншої теми. Під час відбору матеріалу з історії рідного краю потрібно з'ясувати значення матеріалу для історії краю, зокрема, та країни в цілому. Зв'язок між історією країни та краю простежується, перш за все, через події, які мають загальнодержавне значення. Крім того, необхідно встановити наукову достовірність; відповідність краєзнавчого матеріалу загальним методологічним завданням курсу вітчизняної історії; зв'язок навчальної та позакласної історико-краєзнавчої роботи [3, с. 18-19].. Треба пам'ятати, що краєзнавча робота повинна носити системний, планомірний характер .

Згідно до програми з історії для загальноосвітніх шкіл краєзнавчі уроки пропонується вводити з п'ятого класу, де в курсі історії України для них відводиться чотири години. Крім того, вчитель має можливість звертатися до краєзнавчого матеріалу безпосередньо під час вивчення теми року. Використання даного матеріалу дозволяє успішно вирішити головну мету курсу – підготувати п'ятикласників до успішного опанування систематичних курсів історії України, прищепити інтерес до предмету. Краєзнавчий матеріал в п'ятому класі доцільно вивчати за допомогою метода індукції – від індивідуального до загального, коли на місцевому матеріалі розкривається зміст наукових положень. Через вікові особливості учні середньої ланки краще сприймають загальнодержавні події через історію своєї сім'ї, вулиці, міста [1, с. 13-15].

Серед шляхів підвищення ефективності викладання історії у п'ятому класі можна виділити яскраву, образну, емоційну розповідь, коли школярі отримують додаткові знання у готовому вигляді; бесіду, під час якої учням пропонується згадати і навести факти місцевої історії, які можуть бути вихідними для подальшої роботи на уроці; випереджальні завдання [2, с. 13-15]. Необхідно продовжувати формувати практичні вміння та навички самостійної роботи з літературою, уривками з історичних джерел, які обов'язково повинні пройти дидактичну обробку, історичними картами та наочними посібниками. Доцільно організовувати активну пізнавальну діяльність учнів шляхом використання інтерактивних («Робота в парах», «Робота в малих групах», «Мозковий штурм» тощо) та ігрових технологій («Три речення», «Дерево пізнання», «Музей», «Реставратор») [4, с. 254-255]. Для здійснення індивідуалізації навчання можна запропонувати учням індивідуальні завдання: «З'ясувати походження назв міст, сіл, озер, річок свого рідного краю»; «Розпитати рідних, який слід залишила Друга світова війна в історії вашої родини»; «Який вигляд має герб вашого міста? Зробіть його розшифровку».

Бажане систематичне включення краєзнавчого матеріалу в навчальний процес, адже це дає змогу сформувати в учнів цілісну систему знань про рідний край: про головні етапи його

розвитку, закономірності та особливі риси, місце та значення в історичному розвитку України. Нажаль, в сьомому-восьмому класах в курсі історії України окремі уроки з історії краю не передбачені, але краєзнавчий матеріал можна використовувати на початку уроку, як основу для вивчення нової теми, або під час конкретизації чи доповнення основних питань нового матеріалу. Тобто, прийоми включення краєзнавчого матеріалу в уроки історії залежать від змісту та мети заняття.

В дев'ятому класі на вивчення історії краю пропонують шість годин, а в десятому-одинадцятому по три години. В темах «Наш край» передбачений, насамперед, розгляд історичного матеріалу місцевості, де розташована школа. Зміст відповідних тем містить як вивчення конкретних подій, явищ, історичних постатей краю, так і порівняння їх з подіями та явищами, що відбувались на території країни в цілому. Зокрема, в дев'ятому класі за хронологічними межами виокремлюють історію краю наприкінці XIII ст. – в першій половині XIX ст. та в другій половині XIX ст. Пропонують ознайомитися з особливостями адміністративно-територіального устрою, етнічним та соціальним складом населення, переселенськими рухами; впливом адміністративно-територіальних реформ 60-70-х рр. XIX ст. на систему управління краю; соціально-економічним, духовним життям; впливом національно-визвольного руху на свідомість місцевого населення; особливостями розвитку культури [1, с. 42, 46]. Учні повинні вміти показувати на карті просторові межі краю, хронологічно співвідносити основні події та історичні процеси в краї з подіями і процесами вітчизняної та європейської історії; описувати побут, повсякденне життя людей краю на основі аналізу та узагальнення даних різних джерел інформації (текстів, фрагментів історичної літератури, письмових, речових історичних джерел, ілюстрацій, історичних пам'яток); характеризувати особливості духовного та суспільного життя мешканців краю, порівнюючи з аналогічними явищами та процесами на інших територіях України [5, с. 55-56].

Найбільш поширеними методичними прийомами вивчення краєзнавчого матеріалу в старших класах є: розповідь вчителя з елементами бесіди, лекції, практичні, лабораторні роботи, уроки-екскурсії, повідомлення учнів, підготовка розповіді про одного з історичних діячів; складання хронологічних, тематичних та синхроністичних таблиць, вирішення пізнавальних завдань, зміст яких одночасно базується на матеріалі історії України та рідного, краю написання короткого нарису про історію свого села, міста за схемою (назва, кількість населення, основні види діяльності, особливості економічного, культурного розвитку, традиції, звичаї), групові дослідження, підготовка виставки краєзнавчої літератури з її характеристикою, проведення вікторин, диспутів, дискусій, підготовка презентацій. Особливу увагу слід звертати на проектну діяльність учнів, серед якої виокремлюються: досліджування, творчі, ігрові, інформаційні та прикладні проекти. При плануванні проектів необхідно звертати увагу на відповідність знань та вмінь, які учні повинні отримати в ході виконання проекту, вимоги до обов'язкового мінімуму змісту освіти, рівня підготовки випускника основної школи.

Отже, краєзнавчий підхід у вивченні історії буде педагогічно ефективним за умови відповідності матеріалу загальним завданням курсу історія України, з урахуванням при цьому специфіки розвитку рідного краю та його місця на даному уроці; умінні вчителя застосовувати різноманітні, найбільш оптимальні прийоми та методи для реалізації поставлених цілей та задач.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія України. Всесвітня історія. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів 5-12 класи / В.С. Власов, Н.М. Гупан, П.Б. Полянський та ін. – К.: Ірпінь, 2005 – с. 144.
2. Жук Л. Використання краєзнавчих матеріалів у процесі навчання історії / Л. Жук // Історія України. – жовтень 2006. – № 37. – С. 13-17.
3. Отземко О.В., Мартинчук І.І. Форми та методи історико-краєзнавчої роботи. Методичний посібник для студентів історичного факультету / О.В. Отземко, І.І. Мартинчук –

Донецьк.: ДонНУ, 2003. – с. 48.

4. Пометун О.І. Методика навчання історії в школі / О.І. Пометун, Г.О.Фрейман.К.: Генеза, – 2005. – с. 328.

5. Шеремет М.О. Краснавчий матеріал на уроках історії України / М.О. Шеремет// Історія в школі. 2001. – № 11-12. – С. 55-58.